

– Смирєнський В. М. Формування у майбутніх учителів музики готовності до педагогічної імпровізації: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 1998. 169 с.

– Баренбойм Л. А. Путь к музицированию. Л.: Советский композитор, 1979. 238 с.

– Родина Т. Б. Фактурний слух и его специфичность // Повышение эффективности развития творческих качеств учителя музыки в процессе вузовского обучения. М., 1991. С. 39–45.

REFERENCES

1. Oliynyk, N. A. (2010). *Teoretychni osnovy formuvannya vykonavchyykh umin' i navychok studentiv v muzykal'nostsenicheskoy diyal'nosti*. [Theoretical foundations of the formation of executive skills and abilities of students in musical stage activity].

2. Anan'yev, B. H. (1997). *Vybrani psykholohichni pratsi*. [Psycholonic pratsy selected]. Moskva.

3. Stratan-Artishkova, T. B., Hayday, L. *Tvorcho-vikonavs'ka pidhotovka maybut'oho vchytelya Muzychne mystetstvo v konteksti modernizatsiyi vyshchoyi pedahohichnoyi osvity*. [Creative and performing training of future music teachers in the context of modernization of higher pedagogical education]. Kirovohrad.

4. Li Dan'sya. (2013). *Teoretychni osnovy formyrovanye vikonavs'koyi kul'tury maybut'oho vchytelya*. [Theoretical bases of formation of performing culture of the future music teacher].

5. Davydov, M. A. (2004). *Teoretychni osnovy formyrovanye vikonavs'koyi maysternosti bayanista (akordeonista)*. [Theoretical bases of formation of

performing skill of the accordionist (accordionist)]. Kiyv.

6. Smirens'kiy, V. M. (1998). *Formuvannya u maybutnikh uchyteliv muzyky hotovnosti do pedahohichnoyi improvizatsiy*. [Formation of future music teachers' readiness for pedagogical improvisation]. Kiyv.

7. Barenboym, L. A. (1979). *Shlyakh do muzykuvannya*. [The path to making music]. Moskva.

8. Rodina, T. B. (1991). *Fakturni slukh i yoho spetsyfichnist'*. [Textured hearing and its specificity]. Moskva.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СВЕЩИНСЬКА Наталя Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка та розвиток майбутніх педагогів-музикантів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SVESCHYNSKA Natalia Vasylivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music Art and Methods of Music Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training and development of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2020 р.

УДК 378:[37.011.03-51:81]:[373.016:005.3362]

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-190-137-140

СКРИПНИК Надія Іванівна –

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української філології
Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ORCID:https://orcid.org/0000-0002-6847-200X

e-mail: Nadiyvnuua@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ ОРІЄНТИР У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процеси глобалізації, що відбуваються у світі, все більше впливають на освітній простір, сприяючи інтеграції національних систем освіти. Традиційна модель освіти на сьогодні майже вичерпала себе. Альтернативою їй стає освіта як інформаційний процес, що «забезпечує єдність соціуму, його самоідентифікацію і цілісність з одного боку, а з другого – спрямований на інформування повноцінної особистості,

здатної активно діяти в сучасному суспільстві» [3, с. 4].

Нині основою методології та технології управління якістю освіти виступає компетентнісний підхід. Базовим завданням закладів вищої освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який закріплено в українському законодавстві: компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і

ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх студентів-філологів є на часі, оскільки майбутньому фахівцеві недостатньо лише глибоко засвоїти теорію мови, а їй необхідний принципово новий підхід, який сприяв би формуванню наукового мислення, мотивації до подальшої дослідницької діяльності, удосконаленню та розвитку видів мовленнєвої діяльності, у вираженню мовлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначаючи ступінь розробленості означуваної проблеми, передусім зазначимо, що організації освітнього процесу студентів різних спеціальностей, теоретичним і практичним питанням компетентнісного підходу до професійного розвитку особистості присвячені праці І. Гавриш, О. Дубасенюк, Е. Зеєр, І. Зязюна, Є. Кулик, Л. Кравченко, О. Малихіна, Л. Нічуговської, Т. Поясок, Ю. Татур, О. Федій, Л. Хомич. Як методологічну основу забезпечення цілей, змісту і якості освіти компетентнісний підхід розглядають зарубіжні дослідники (Дж. Боуден, А. Бермус, М. Лейтер, С. Маслач, А. Мейхью, Дж. Равен, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Е. Шорт, Р. Хайгерті та ін.). Упровадження компетентнісного підходу в систему української освіти є предметом наукового пошуку З. Бакум, Н. Бібік, І. Зимньої, О. Локшина, Л. Овсієнко, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Попова, А. Попович, О. Савченко, Т. Смагіна, С. Трубачева А. Хуторського й ін. Слушними вважаємо висновки українських лінгводидактів Н. Голуб, О. Горошкіної, С. Карамана, І. Кучеренко, О. Кучерук, Л. Мамчур, А. Нікітіної, М. Пентилюк, І. Хом'яка, у працях яких обгрунтовано зміст поняття «компетентнісний підхід», що є основним у практичній підготовці фахівця нового типу; розкриває шляхи сформованості компетентного вчителя-філолога.

Мета статті полягає у розкритті, теоретичному обгрунтуванні та актуалізації ефективності формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів-філологів у контексті компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальною основою реформування національної системи освіти, сучасною освітньою парадигмою та ключовою для освітніх стандартів нового покоління є компетентнісний підхід до

організації та формування змісту вищої освіти.

Проблема підвищення якості освіти спричинила пошук методологічних шляхів до вирішення вказаної проблеми. Одним з пріоритетних напрямків було визнано компетентнісний підхід, який базується на компетентностях й означає практичне здійснення зв'язку сфери освіти з сферою праці [2]. А тому сутність компетентнісного підходу полягає у всебічній підготовці і вихованні індивіда не тільки в якості спеціаліста, професіонала своєї справи, але й як особистості, що прагне самовдосконалення, творчого відношення до своєї праці, гуманістичного поведіння в соціумі; з чітко визначеною системою професійних компетенцій, що об'єктивуються характером, рівнем і тенденціями розвитку економіки, науки, освіти, культури – всіх сфер і видів життєдіяльності людини і суспільства як у нашій країні, так і в європейському просторі. Відповідно до вимог закону України майбутній викладач української мови в результаті навчання має набути таку предметну компетентність: володіти прийомами й технікою лінгвістичного аналізу тексту, комунікативними властивостями і варіантами мовної й мовленнєвої компетенції. Ще однією ключовою компетентністю вчителя-філолога має бути здатність визначити рівень особистісного і професійного розвитку: вивчати методи впливу на особистість при розв'язанні навчально-виховних завдань і виявляти можливості підвищення ефективності викладацької діяльності. Таку компетентність називають спеціалізовано професійною.

Основною одиницею компетентнісного підходу в навчанні є поняття «компетентність» (володіння компетенцією; володіння знаннями, котрі дозволяють судити про будь-що) та «компетенція» (набуті навички й уміння працювати).

Провідною ідеєю компетентнісного підходу є діяльнісний характер системи освіти. Більшість учених під поняттям «компетентнісний підхід» розуміють «спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей, результатом чого є загальна компетентність як інтегрована характеристика особистості, яка формується в процесі навчання і містить знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості» [6, с. 64].

Н. Бібік зазначає, що перехід до компетентнісного підходу означає переорієнтацію із процесу на результат

освіти в діяльнісному вимірі, розгляд цього результату з позиції затребуваності в суспільстві, забезпечення спроможності фахівця відповідати новим запитам ринку, наявність відповідного потенціалу особистості для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку власного «Я» у професії, соціальній структурі [1, с. 46].

На думку Л. Овсієнко, «компетентнісний підхід у вищій професійній освіті передбачає навчання дією, суть якого полягає в тому, що студенти працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду рішення реальних завдань, вчать і розвивають здібності адаптуватися до будь-якої незвичної ситуації і знаходити раціональні рішення» [4, с. 84].

Нам імпонує наукова позиція українських лінгводидактів (О. Горошкіної, С. Карамана, З. Бакум, О. Караман, О. Копусь), згідно з якою компетентнісний підхід є продуктивним, оскільки лінгводидактична система, на яку він спирається, спрямована на розвиток мовлення студентів; означений підхід є динамічним і відкритим для подальшого вдосконалення і розвитку [7].

У науково-методичній інтерпретації науковців компетентнісний підхід до навчання лінгвістичних дисциплін у закладах вищої освіти містить низку понять, на яких ґрунтується мовна, мовленнєва, комунікативна діяльність і формуються фахові компетенції. Внеском у розвиток діялісного підходу в лінгводидактиці вважається визначення процесів, які відбуваються під час застосування мови через реальну мовленнєву діяльність. Згідно з розробленою Н. Хомським теорією, засвоєння мови – це не оволодіння окремими мовними елементами (звуками, словами і т. д.), а засвоєння системи правил формування усвідомленого висловлення. Таким чином, компетентнісний підхід тісно пов'язаний із діялісно зорієнтованим, оскільки мовець, володіючи сукупністю компетенцій (знань, навичок і вмінь), може виявляти їх у мовленні та професійній діяльності в тому сенсі, що користувачі мови (як ті, що її вивчають, так і ті, що її продукують у конкретних дискурсах) можуть взаємодіяти лише в соціальному середовищі як члени суспільства [5, с. 51].

Отже, поняття «компетентнісний підхід» у нашому дослідженні потлумачено як основний орієнтир у формуванні професійних компетентностей студентів-філологів, як спрямованість змісту закладу вищої освіти на формування в майбутніх учителів української мови комунікативно-мовленнєвої компетентності, їх мовленнєвих і організаторських здібностей, уміння

володіти необхідними комунікативно-мовленнєвими якостями, оцінювати соціальні процеси, визначати місце й роль у них власної мовленнєвої діяльності, знаходити шляхи її вдосконалення.

Дослідниками теорії комунікації визначені такі ознаки мовлення: комунікативні (спрямованість на партнера, різноманітність і виразність, активне використання невербальних засобів спілкування та вербальні контактнo-встановлювальні засоби спілкування (привітання, запрошення до розмови, звертання), володіння елементарними словесними формулами мовного етикету); когнітивні (розуміння просторово-часових характеристик ситуації спілкування (час, місце, зміст дії), розуміння емоційного змісту ситуації спілкування (емоційний стан дієвих осіб), розуміння змісту спілкування (про що йдеться); лінгвістичні: словникове багатство, граматична правильність (відмінювання, узгодження), фонетичні властивості (звуковимова, дикція, сила голосу, інтонація); довільність мовлення (прагнення до розгорнутості, логічності, зв'язності, забезпечення розуміння свого мовлення іншими, управління мовленням, його зміна в разі потреби), характер висловлення (репродуктивний, продуктивний).

Сучасний вчитель-філолог – це освічена особистість, яка має ґрунтовні знання з мовознавчих дисциплін, досконало володіє нормативним мовленням, виявляючи лінгвокреативність, глибоко поважає українську мову й має переконливо сформовану українськомовну стійкість, національну мовну свідомість і гідність [8, с. 19]. Отже, компетентісна модель майбутнього вчителя-філолога забезпечується виконанням професійної (знання та досвід у сфері педагогічної діяльності), мовленнєвої (грамотно спілкуватися з дітьми, батьками, колегами по роботі, оволодіння педагогом видами мовленнєвої діяльності (рецептивними, продуктивними), ситуативної (досвід, що реалізується через практичну підготовку та інноваційні технології навчання – кейс-методи, рольові та ділові ігри, імітаційні методи, моделювання, ПЕОМ, медіа-засоби, тренінги), соціальної (це вміння працювати в соціальній групі, адаптуватися в колективі, виявляти лідерські та комунікативні здібності тощо) та інтелектуальної компетентності (розвиток інтелекту, загальної та фахової ерудиції).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Ми вважаємо, що раціональне поєднання компетентісного підходу та професійного контексту слугує

передумовою успішного формування комунікативно-мовленнєвої компетентності. Продуктивність засвоєння і використання фахової термінології в усному та писемному мовленні багато в чому залежить від відповідної системи вправ репродуктивного характеру, спрямуванні на активізацію вмінь говоріння та слухання у конкретних професійних робочих ситуаціях, та творчого, який передбачає впровадження інтерактивних видів роботи (методу проєктів, мозкової атаки, рольових ігор), що сприяють активному самостійному використанню в освітній діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 46–54.
2. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід. В кн.: Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень: монографія / за заг. ред. В. І. Лозової. Харків: «Апостроф», 2011. С. 188–216.
3. Лисенко М. В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інноваційного суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: 09.00.10. Київ, 2013. 17 с.
4. Овсієнко Л. М. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика: науковий журнал*. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС»», 2017. Вип. 2 (57). С. 82–87.
5. Пентиліук М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5–8.
6. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики* / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 64–70.
7. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посібник / О. Горошкіна, С. Караман, З. Бакум, О. Караман, О. Копусь; за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. Київ: АКМЕ ГРУП, 2015. 250 с.
8. Рускуліс Л. В. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук ступеня д-ра пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2019. 45 с.

REFERENCES

1. Bibik, N. M. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyivnyi analiz zastosuvannia*. [Competence approach: reflexive application analysis]. Kyiv.

2. Boichuk, Yu. D. (2011). *Kompetentnisnyi pidkhid*. [Competence approach]. Kharkiv.

3. Lysenko, M. V. (2013). *Innovatsiina paradyhma vyshchoi osvity Ukrainy za umov perekhodu do innovatsiinoho suspilstva*. [Innovative paradigm of higher education in Ukraine in terms of transition to an innovative society]. Kyiv.

4. Ovsienko, L. M. (2017). *Kompetentnisnyi pidkhid do navchannia: teoretychnyi analiz*. [Competence approach to learning: theoretical analysis]. Kyiv.

5. Pentyliuk, M., Nikitina, A., Horoshkina, O. (2004). *Kontsepsiia kohnitivnoi metodyky navchannia ukrainskoi movy*. [The concept of cognitive methods of teaching the Ukrainian language].

6. Pometun, O. I. (2004). *Dyskusiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu v ukrainskii osviti*. [Discussion of Ukrainian teachers around the introduction of a competency-based approach in Ukrainian education]. Kyiv.

7. Horoshkina, O., Karaman, S., Bakum, Z., Karaman, O., Kopus, O. (2015). *Praktykum z metodyky navchannia movoznavchykh dystsyplin u vyshchii shkoli: navch. Posibnyk*. [Workshop on methods of teaching linguistic disciplines in high school: textbook]. Kyiv].

8. Ruskulis, L. V. (2019). *Metodychna sistema formuvannia linhvistychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy u protsesi yvchennia movoznavchykh dystsyplin*. [Methodical system of formation of linguistic competence of future teachers of the Ukrainian language in the process of studying linguistic disciplines]. Kherson.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СКРИПНИК Надія Іванівна – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української філології Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Наукові інтереси: методика навчання української мови у закладі вищої освіти, формування комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів.

INFORMATION ABOUT AUTHOR

SKRYPNYK Nadiia Ivanivna – Candidate of Philological Science, Head of Ukrainian Philology Department Communal Institution of Higher Education «Vinnytsia humanitarian and pedagogical college».

Circle of scientific interests: methods of teaching the Ukrainian language in institutions of higher education, development of the student community speaking competence.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2020 р.